

הלכה יומית

●●● תמצית הלכות לשולחן השבת מהנלמד השבוע ב'הלכה יומית' ●●●

חברת יגדיל תורה שע"י נעשה ונשמע קרית בעלזא ירושלים בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

סיפור לטבת

יה"ר שתרגילני... יה"ר שתצילני...

בעת האסיפה הגדולה שהיתה בעיר לובוב, בא איש אחד מכת החפשים לפני הגה"ק מו"ה יחזקאל זצ"ל - אדמו"ר משינאווא, ויתפאר לפניו כי הוא נדיב לב, ויספר לפניו את רובי צדקותיו אשר יפזר שנה שנה, וכל מגמתו היתה להטות את לבו אליו להכניסו בברית חבורת היראים. ויאמר לו הרה"ק בחכמה, בעבור איש כמוך תקנו לנו חז"ל להתפלל בכל יום 'ותצילנו מאדם רע ומחבר רע', כי יש אדם שהוא רע לשמים ולבריות, ויש ג"כ אדם כמוך טוב לבריות נדיב לב ומפזר מעותיו לדברים שבצדקה אבל הוא רע לשמים, גם עם איש כזה לא טוב להתחבר, כי הוא אבן גוף וצור מכשול לאיש הישראלי אשר חוץ ממצות צדקה יש לפניו עוד תרי"ב מצות, ועל זאת יתפלל כל חסיד בכל יום שיצילנו מאדם רע' וגם 'מחבר רע' כמוך, ודפ"ח.

באחת משיחותיו של כ"ק מרן מהר"י ז"ע עם ש"ב הרה"ר ר' ישכר דוד באב"ד זצ"ל אב"ד בוסק (בעל "אוצר י"ד החיים"), נסובה השיחה על אודות זקנים המשותף הגה"ק רבי ישכר דוב רמ"ז זצ"ל אב"ד סקאהל, וסיפר אז מרן ז"ע, כי פעם ביקר זקנו רבי ישכר דוב בעיר וויען ונשאל שם על ידי שואל אחד ש"היה מאלו שהיו להם שרץ במוח" ונתפס להשכלה וניסה לקטרו בשאלות אפיקורסיות: הרי מבואר בדברי הראשונים והפוסקים שברכת "הגומל חסדים טובים לעמו ישראל" נחשבת סיוע מעין החתימה לברכת "המעביר שינה מעיני ותנומה מעפעפי", וענינה הודאה להשי"ת על המנוחה והמרגוע שנתן לאדם מעמלו ויגיעו על ידי השינה, ואם כן למה מסיימים "לעמו ישראל", הלא הקב"ה גומל חסדו זה של העברת השינה מעיני כל בני אדם ולא רק מבני ישראל? והשיב רבי ישכר דוב זצ"ל לאפיקורס זה מינייה וביה, בבחינת "ענה כסיל כאיוולתו" (משל כו, ה), הרי כבר גילו לנו חז"ל (סנהדרין עא, ב): "שינה לרשעים הנאה להם והטאה לעולם" (יכל זמן ששוחן ושנן אין חוטאין ואינן מריעין לבריות, השי"ת), נמצא אפוא שהעברת השינה הריהו בגדר חסד רק כשנעשה "לעמו ישראל".

פעם נשאל בעל האמרי אמת' מגור ע"י א' מחסידיו מה פשר התפילה שתרגילנו בתורתך, הרי לרגילות יש צד שלילי שכל דבר שאדם רגילו בו טעמו אבד, ואילו על התורה נא' בכל יום יהיו בעיניך כחדשים, והשיב הרי זו רגילות כמו אכילה שאף שאדם אוכל מדי יום אין הוא מאבד ענין באוכל, אלא אוכל בכל פעם בתאבון ובחשק מחדש (ליקוטי יתדות).

זכות הטבת

ברכת מזל טוב לידדינו הרב מאיר צבי בלייכפעלד שליט"א גבאינו המסור בשטיבל 15/43 בארא-פארק לרגל שמחת הולדת הבן למז"ט

הלכה לטבת

ברכות השחר וברכת התורה

ברכות התורה מיד לאחר יציאה מבית הכסא יש לברך גם אשר יצר לפי הסדר הקבוע, דהיינו לאחר ברכת על נטילת ידיים, ומיד לאחר אשר יצר יש להסמיך ולומר ברכת אלוקי נשמה, אולם אם חלף זמן רב מהיציאה מבית הכסא עד ברכת התורה העדיף לברך ברכת אשר יצר מיד לאחר היציאה מבית הכסא, וכשבירך ברכת התורה התחיל לברך 'על נטילת ידיים' ודילג על אשר יצר ובירך אלוקי נשמה לאחר ברכת על נטילת ידיים, משום שברכת אלוקי נשמה צריכה להיות סמוכה לברכה שלפניה).

המשכים קודם עלות השחר יכול לברך כל ברכות השחר מיד כשניעור משנתו [מלבד ברכת 'הנותן לשכוי בינה' (ולדין אין בזה נפק"מ, שהרי ממילא אומרים ברכה זו לאחר שהאיר היום בתחילת התפילה)]. אם השכים באמצע הלילה ללמוד בכמשך זמן מסויים ובדעתו לחזור ולישון אח"כ שינת קבע עד הבוקר, יברך 'אלוקי נשמה' [והמעביר שינה] כשניעור משנתו בפעם הראשונה בלי שם ומלכות, ובבוקר יברך ברכות אלו כרגיל בשם ומלכות, ובאופן שהשכים באמצע הלילה ולא היה בדעתו לחזור ולישון ובירך הברכות כרגיל וחזר ונדרם, א"צ לחזור ולברך הברכות בבוקר וכדין הישן שינת קבע ביום שית' להלן (שו"ע ומ"ב מז, יג).

השוכח לברך ברכות השחר קודם התפילה ונזכר באמצע פסוקי דזמרה יפסיק בין המזמורים או בין ישתבח ליוצר ויברך הברכות (עיי' פס"ת מו, אות ז), ואם נזכר לאחר יוצר אור או לאחר התפילה יש לחלק בדינו כדלהלן:

שכח לברך ברכת 'על נטילת ידיים' - לא יברך לאחר התפילה שבין אם הברכה עולה על הנטילה שנטל סמוך לשנתו בין אם עולה על הנטילה שקודם התפילה כבר הפסיק זמן רב בין הנטילה לברכה (מ"ב ד, א).

שכח לברך ברכת 'אשר יצר' - אם עשה צרכיו קודם התפילה ואינו מרגיש צורך שוב לעשיית צרכים יכול לברך מיד כשנזכר, ואם מרגיש כבר צורך לעשיית צרכים ימתין עד אחר שיעשה צרכיו ויברך (עיי' שו"ע ומ"ב ז, א).

שכח לברך ברכת 'אלוקי נשמה' - אם נזכר קודם שמו"ע יכוין בפירוש שלא לפטור ברכת 'אלוקי נשמה' בברכת 'מחיה המתים', ויברך לאחר התפילה, ואם נזכר לאחר התפילה יש לחוש שנפטור בברכת 'מחיה

זמן אמירת ברכות השחר

המשכים בבוקר ואינו הולך להתפלל מיד כנהוג אצל החסידים שעוסקים בתורה קודם התפילה דנו הפוסקים מתי יברך ברכת 'על נטילת ידיים', ו"א שיברך סמוך לנטילה שנטל לאחר שקם משנתו [או לאחר עשיית צרכיו, אם מרגיש צורך מיד בקומו משנתו] וכדעת הרשב"א שחיוב הנטילה הוא בגלל שנעשה האדם בבוקר כבריה חדשה, וא"כ צריך להסמיך הברכה לנטילה הסמוכה לשינה, ו"א שיברך לאחר הנטילה קודם התפילה ובפרט אם עושה אז צרכיו - וכדעת הרא"ש שחיוב הנטילה הוא לטהר הידיים המטונפות קודם קר"ש ותפילה, ולמעשה, המ"ב הכריע לברך לאחר הנטילה שקודם התפילה (בה"ל סי' ד' ד"ה ואפילו; שו"ע ומ"ב ג, ב), ובשע"ת (סי' ו') הכריע בשם המקובלים לברך סמוך לנטילה שנטל כשקם משנתו משום שהרוח רעה עוברת מהאדם רק לאחר הזכרת שם שמים בברכה על הנטילה, ומ"מ יזהר לברך אח"כ גם שאר ברכות השחר אשר יצר, אלוקי נשמה וברכת התורה ויקרא קר"ש שיש בזה מעין תפילה ויוצאים בזה גם לשיטת הרא"ש, ולכו"ע יש להזהר שלא לעשות הפסק גדול בין השינה לברכה אם אין מתפלל מיד אחר הברכה משום שבאופן זה אינו יוצא לא לשי' הרשב"א ולא לשי' הרא"ש, ולכן, יש להזהר שלא להתעכב בבית לטיפול בילדים וכל כיו"ב קודם שבירך הברכה, וכן אין להתעכב בהליכה לבית הכנסת אם הוא רחוק מביתו, וכל שכן, שלא יעמוד וישוחח עם חברים בביהכנ"ס קודם הברכה (שו"ע ומ"ב ג, ב), והרוצה לברך הברכות רק לאחר הטבילה במקוה ישתדל להסמיך הטבילה במקוה לקימה מהשינה, ולאחר הטבילה יברך מיד ולא יתעכב והטבילה עצמה אינה חשובה הפסק כיון שהוא חלק מהכנת הגוף לברכה (א"א בוטשאטש).

אם מברך נט"י לאחר עשיית צרכיו יברך גם אשר יצר, וכיון שבירך אשר יצר יסמיך לה ברכת 'אלוקי נשמה' לחוש לדיעות שהוא ברכה הסמוכה לחבירתה, וברכת התורה ושאר ברכות השחר יכול לברך לאחר מכן (וכאמור לעיל, מנהגנו לברך ברכת השחר עם הטו"ת קודם התפילה; ובסי' בקודש פנימה עמי' קסד מביא שדעת קדשו של כ"ק מרן מהר"א ז"ע היתה שאם מברכים סדר

המתים, וטוב שישן מעט ביום וכשיקץ משנתו יוכל לברך (בה"ל סי' נב, ד"ה ומ"מ).

שכח לברך הברכות מ'הנותן לשכוי' עד 'הגומל חסדים טובים' – יכול להשלים לאחר התפילה, ולכתחילה ישלים הברכות עד סוף זמן תפילה, ולכה"פ עד חצות, ובדיעבד יכול להשלים כל היום (רמ"א ומ"ב נב, א).

הישן שינת קבע על מיטתו באמצע היום צריך ליטול ידיו בקומו משנתו, אבל לא יברך 'על נטילת ידיים' (עיי' שו"ע ד, טו), וכן אין מברך 'אלוקי נשמה' כי הברכה נתקנה על חזרת הנשמות לבני האדם בבוקר (רמ"א רלא, א), וכל שכן, שאין מברך שאר הברכות.

חיוב ברכת התורה

ברכת התורה צריך להזהר בה מאד שלא ללמוד עד שיברך אותה ולברך אותה בשמחה גדולה כי מצינו שאמרו חז"ל שהארץ חרבה אף שישאל היו עוסקים בתורה והתורה מגינה ומצלת, כיון שלא בירכו בתורה תחילה, ובכך הראו שהתורה אינה חשובה בעיניהם, ואינם עוסקים בה לשם לימוד התורה אלא כמו שלומדים שאר חכמות, ואז אין התורה מגינה, ולכן צריך להזהר מאד וליתן הודאה להקב"ה על שבחר בנו ונתן לנו כלי חמדתו, והזהירות בברכת התורה מסוגלת לבנים ת"ח ולכן כוללים בנוסח הברכה תפילה על הצאצאים, כדלהלן (שו"ע ומ"ב מז, א).

נחלקו הפוסקים אם חיוב ברכת התורה הוא מדאורייתא או מדרבנן, ולדעת הפו' שהוא דאורייתא המסופק אם בירך ברכת התורה צריך לחזור ולברך שספק דאורייתא לחומרא, ויברך רק ברכת 'אשר בחר' שהיא מעולה שבברכות, אכן, למעשה, כיון שיש לחוש לדעת הפו' שהוא מדרבנן יבקש מאחר שעדיין לא בירך שיוציאונו בברכת התורה, ואם נתעורר לו הספק באמצע התפילה יכוין לצאת יד"ח ברכת התורה בברכת 'אהבה רבה', וילמד מעט מיד אחר התפילה כפי שיבו' להלן, ויביא ב' וה' יכול לעלות לתורה ואז נפטר בברכות שמברך קודם ואחר הקריאה (מ"ב א).

נשים חייבות בברכת התורה כאנשים כיון שחייבות ללמוד דינים שלהם, ועוד, שחייבת באמירת הקרבנות כמו שחייבת בתפילה (שו"ע מז, יד; ועיי' עוד בה"ל ד"ה נשים).

סדר ברכת התורה

בסדר ברכת התורה תקנו לברך ג' ברכות, א. ברכת 'לעסוק בדברי תורה', ב. ברכת 'והערב נא' - שמתפללים בה גם על הצאצאים כאמור לעיל, ג. ברכת 'אשר בחר' (שו"ע ה), וברכה זו חותמת בברכת 'נותן התורה' ל' הווה ולא שנתן התורה ל' עבר, כי בכל יום הקב"ה נותן לנו התורה ע"י שאנו עוסקים בה ומוצאים בה טעמים וחדושים (ט"ז ה).

נח' הפו' אם ברכת 'והערב נא' היא ברכה בפני עצמה או שהיא ברכה אחת עם ברכת 'אשר קדשנו', ולדיעות שהיא ברכה בפני"ע צריך לענות אמן אחר ברכת 'אשר קדשנו', וכן אומרים 'הערב נא' בלי ו', ולמעשה, נהגו לומר 'והערב' עם ו', וכן ראוי לומר סיום ברכת 'אשר קדשנו' בלחש כדי שלא להכניס השומעים בספק עניית אמן (שו"ע ומ"ב ו), ומ"מ השומע מאחר ברכת 'אשר קדשנו' בקול יכול לענות אמן (שע"ת ו בשם האר"י, עיי"ש טעמו).

כאמור לעיל, בברכת 'והערב נא' מתפללים גם על ההצלחה האישית והצלחת הבנים בעסק התורה ועבודת ה', ומוסיפים ומתפללים גם על הנכדים משום שאמרו חז"ל 'כל שהוא ת"ח ובנו ת"ח ובן בנו ת"ח' שוב אין תורה פוסקת מזרעו' (מ"ב ט).

בברכת 'אשר בחר' יש לכוין על מעמד הר סיני אשר בחר בנו מכל העו"ג וקרבתו לפני הר סיני והשמיענו דבריו מתוך האש ונתן לנו את תורתו הקדושה שהיא בית חיינו כלי חמדתו שהיה משתעשע בה בכל יום (טו).

בנוסף לתפילה שמתפללים על הבנים בברכת התורה בכל יום, ראוי שתהיה תמיד תפילת האב והאם שגורה בפיהם להתפלל על בניהם שיהיו לומדי תורה וצדיקים ובעלי מידות טובות, ויש לכוין על כך גם בברכת 'אהבה רבה' וב'זבא לציון' ב'למען לא ניגע לריק ולא נלד לבהלה' (מ"ב י).

נח' הראשונים אם מותר להפסיק בדיבור בין ברכת התורה ללימוד התורה י"א שדין ברכת התורה כשאר ברכת המצוות או הנהיגין שאסור להפסיק בין הברכה לאכילה או עשיית המצוה, ואם מפסיק צריך לחזור ולברך, וי"א שאין ברכת התורה דומה לשאר מצוות כי מצוה להגות בתורה כל היום וכל הלילה, ואין מסיחים דעת ממצוה זו לעולם, ולהלכה נפסק שיש להחמיר, ולכן נהגו לומר פסוקים תיכף אחר הברכה, ונהגו לקרוא ג' פסוקים כדרך הקורא בתורה שצריך לקרוא ג' פסוקים, ותקנו לקרוא פסוקי ברכת כהנים שיש בהם ברכה, ונהגו להוסיף וללמוד משנת 'אלו דברים שאין להם שיעור' וברייתא 'אלו דברים שאדם אוכל כדי ללמוד מקרא משנה וגמרא, ובדיעבד, מי שהפסיק בדיבור בין ברכת התורה לפסוקי ברכת כהנים יכוין לפטור הברכה בברכת 'אהבה רבה' וילמד מיד לאחר התפילה כדלהלן (שו"ע ומ"ב ט).

צריך לומר ברכת התורה ככוונה ובמתן מילה במילה שלא יחסר שום תיבה ואות, ויאמרנה בחשק נמרץ ובשמחה גדולה כאמור לעיל (כה"ח א), ומעיקר הדין יכולים לברך ברכת התורה בין בעמידה בין בישיבה (ערוה"ש ז; ועיי' שו"ת שבה"ק א, ס שכ"ק מרן מהר"א ז"ע הקפיד לשבת, עיי"ש הנימוקים).

ונהיה אנחנו וצאצאינו כולנו יודעי שמך... ידוע המסופר כי כשהלכו האחים הק' הרה"ק ר"ר אלימלך ור"ר זושא ז"ע בגלות ועברו בכפר ביאלע תנוודעו מהילד הקדוש דויד'ל שהיה אח"כ הרה"ק ר' דוד מלעלוב ז"ע, ושאלו לאמו על התנהגותו של אביו האיק זכה לבן קדוש כזה, אמרה להם איני רואה בו שום התנהגות מופרזת של קדושה וטהרה, כל עניינו הם פשוטים בתכלית הפשטות, אלא זאת היא ההבדל בינו לבין שאר פשוטי העם כי בכל סעודת יום שב"ק כשמשורר הזמר ברוך ה' יום יום וכשמגיע להחרוז "ויזכו לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות" הרי הוא מתחיל לבכות בכי רב, והתלהבותו מגיע לדרגה כזו עד שמכה את עצמו בכותל ופוכר את ידיו ומבקש בתחנונים מלפני אביו שבשמים שיזכה לבן הגון וכשר, ובכיינותו הולך ונמשך עד שמתעלף ואני מוכרחת להקיצו לעוררו ולהשיבו לתחייה, כששמעו זאת האחים הקדושים אמרו א"כ כבר ניחא מה שזכה לבן קדוש כזה (מובא בספר קודש הילולים).

פעם אחת בערב יוכ"פ נכנס אחד להרה"ק בעל ערוגת הבושם להתברך מפיו ומסר לו מעות פדיון נפש, ושאל אותו בעל ערוגת הבושם במה אברכך וכו' והשיב שיברכהו מה אתה חושב כי בזה שאתה נותן לי עשרים קראנען (סכום הגון בימים ההם) ואני אברך אותך, בזה יהיו לך בנים טובים? לזכות לבנים טובים צריכים להתגלגל על האדמה ולכבוש פניו בקרקע ולהוריד כנחל דמעה בתפילה ותחנונים לפני הקב"ה שיזכהו לזה (תולדות ערוגת הבושם ח"ב דף רכ"ז).

כ"ק מרן מהרי"ד מבעלזא ז"ע אמר כי 'לדור ודור נודה לך' שאומרים בברכת מודים היא תפילה על בנים כשרים וטובים [שתיבות 'לדור ודור' נאמר למטה - שתהיה לנו דורות ונודה לך עליהם ויהיה לנו למי לספר תהלתך], ובמכוון תקנו אנשי כנסת הגדולה תפילה זו ברמז, לפי שהיא תפילה חשובה עד מאד לכל אב, וכדי שלא יקטרו עליה ותקובל ברצון, הסתירוה בתיבות אלו, וכל אחד צריך להתפלל על כך מקירות ליבו, כדי לזכות לדורות ישרים יראי הש"ת ועוסקים בתורה ובמצוות, ופעם אף אמר בלשון קדשו: "אז מען וויל האבען ערליכע קינדער, טאהר מען נישט אדורך לאזען קיין איין טריקענע שמונה עשרה" (סידור עבודת ה').

מסופר בכתבי חסידים, כי פעם נכנס חתן לפני נישואיו אל כ"ק מרן מהר"א ז"ע כדי להתברך, ואמר למרן ז"ע שהוא מבקש להתברך ביותר שיהיו לו 'עהרליכע קינדער', כיון שאחיו נכשל עם בנים שאינם מהוגנים רח"ל. נענה מרן ז"ע ואמר לו: "אויף עהרליכע קינדער מוז מען אין זינען האבען ביי שמונה עשרה".

פעם אחת נכנס יהודי וביקש ברכה מכ"ק מרן מהרי"ד שיזכה לבנים טובים יראי השם, הצביע מרן על בנו הרה"ק ר' מרדכי מבילגורייא ז"ע ואמר 'לא בנקל זכית לבנים כאלו, מדי יום ביומו נותן אני ח"י רייניש לקופת ר' מאיר בעל הנס, בכדי שבני יגדלו תלמידי חכמים ויראי השם.

פעם אחת בא אחד לפני בעל החפץ חיים וביקש ממנו שיברכו שיהיו לו בנים טובים ת"ח, שאלו מה אתה עושה, אמר שמבקש עליהם רחמים שיהיו ת"ח, השיב לו אם אתה תלמד ילמדו ממך ללמוד, ואם אתה רק תתפלל שיהיו לך בנים ת"ח אף הם יתפללו על בניהם שיהיו ת"ח.